

2013-10-09

Ert diarienummer: U2013/4296/S

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Vårt diarienummer: 0096/2013

Ansvarig handläggare: Jenny Ek, jenny.ek@sdr.org

Remissvar på *Tid för undervisning – lärares arbete med åtgärdsprogram (Ds 2013:50)*

Sveriges Dövas Riksförbund, SDR lämnar härmed remissvar på ovanstående promemoria. SDR ställer sig också i allt väsentligt bakom de synpunkter som Barnombudsmannen lämnar¹.

SDRs intressepolitiska arbete för förskola och skola utgår från barnets livskvalité i ett livslångt perspektiv och med FNs konvention om de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, FNs barnkonvention samt språklagen som grund. Den enskildes tillgång till fungerande språk är en av de mänskliga rättigheterna. Barnens rätt till språk uppmärksammas särskilt i konventionen om barnets rättigheter.

I Språklagen (2009:600) anges följande:

§9 Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

§14:2 ... den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Enligt FNs konvention ska undervisning erbjudas på de mest ändamålsenliga språken, formerna och medlen för kommunikation och i miljöer som maximerar kunskapsrelaterad och social utveckling². Eleverna ska kunna vara fullt delaktiga i skolan och ges möjlighet att utveckla flera språk inklusive svenskt teckenspråk.

---

¹ <http://www.barnombudsmannen.se/vart-arbete/nya-remissvar/2013/8/betankandet-ds-201350-tid-for-undervisning--larares-arbete-med-atgardsprogram-dnr-u20134296s/>

² Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 24

Åtgärdsprogram är inte en administrativ börda – utan en rättighet!

En vanlig orsak till att behovet av åtgärdsprogram uppstår är när utbildningens generella utformning inte är tillgänglig för eleverna. Utbildningen och kommunikationen som fodras i den pedagogiska situationen och i skolmiljön ska vara tillgänglig, även för elever som är teckenspråkiga, döva eller har hörselnedsättning. När så inte är fallet behöver man göra insatser för att eleven ska nå målen. Åtgärdsprogram är ett viktigt verktyg i detta arbete.

Vi riktar stark kritik mot att man i propositionen lyft lärarnas perspektiv och framhäver åtgärdsprogrammen som en administrativ börda, utan att lyft elevperspektivet och elevernas rätt till en god utbildning. Utformandet av ett åtgärdsprogram är en central del för att möjliggöra en tillgänglig utbildning för elever med behov av särskilt stöd.

Vi anser att det är förenat med alltför många risker att åtgärdsprogrammen utformas skriftligt – enbart om vårdnadshavare eller elever över 16 år begär det. Det är inget annat än en undanflykt från skolornas pedagogiska ansvar genom att förutsätta att föräldrarna har den kunskap och information som leder till en begäran om åtgärdsprogram.

Teckenspråk som särskilt stöd?

En teckenspråkig skolmiljö förutsätter att flera använder svenskt teckenspråk, både i och utanför klassrummet. En teckenspråkig miljö kan bara uppstå och utvecklas om tillräckligt många elever, lärare, och övrig personal – oavsett döv, hörselskadad eller hörande – har en positiv inställning till kommunikation på teckenspråk och har möjlighet att lära sig, utveckla och använda språket.

Att skapa och upprätthålla en teckenspråkig miljö är mycket svårt i skolor där döva och hörselskadade går integrerat med hörande elever. Det är omöjligt att skapa en teckenspråkig miljö utifrån en enstaka elev som använder språket. I en sådan otillgänglig skolmiljö måste eleverna få åtgärdsprogram, för att säkerställa de får behövda insatser. Detta är alltså åtgärder för att tillgängliggöra skolmiljön och ge eleverna förutsättningar att nå målen.

Det är viktigt att skolan har kompetens för att göra en rättssäker bedömning av behov. När behovet hos elever med hörselnedsättning, både teckenspråkiga och icke teckenspråkiga, ska utredas inför ett eventuellt framtagande av åtgärdsprogram krävs det en kompetens och förståelse hur en hörselnedsättning påverkar inläringen. Om barnet får undervisning helt eller delvis på teckenspråk förutsätter det förstås att den som undervisar har en genuin teckenspråkskompetens. I de fall barn har en hörselnedsättning i kombination med andra svårigheter till exempel läs- och skrivsvårigheter behövs en kompetens om vad svårigheten kombinerat med hörselnedsättning innebär. Är eleven teckenspråkig krävs särskild bedömningskompetens eftersom teckenspråket är ett visuellt språk och de bedömningsredskap som finns för läs- och skrivsvårigheter inte är anpassade efter teckenspråkets villkor. Om den kompetens som behövs saknas på skolan måste det finnas fungerande rutiner för att ta in extern kompetens, som också kan omfatta skol- och organisationsnivå.

Det finns i skolorna alltför många frågetecken när elever kan få tillgång till svenskt teckenspråk i kommunala skolor och hur insatser ska regleras. Det är heller inte klarlagt om det ska ses som särskilt stöd när skolan inte har en teckenspråkig miljö. Detta är en frågeställning vi ställt till Skolverket sedan oktober 2012 och fortfarande idag, ett år senare, inte fått något besked. Skolan har ett stort ansvar för att främja och utveckla det svenska teckenspråket. Var finns annars den optimala platsen för att inhämta ny kunskap, utveckla en tvåspråkighet bestående av svenskt teckenspråk (både visuellt och taktilt) och svenska (både talad och skriven) för att kunna planera sin framtida utbildning och bereda sig för livet som vuxen?

Andra svårigheter

Vi betonar särskilt 2 kap. 25 § i skollagen som säger att ”elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas”. I en otillgänglig skolmiljö där döva och hörselskadade elever befinner sig uppstår kommunikationshinder som kan leda till utanförskap och problem att bygga upp sociala relationer. Det är oerhört viktigt att uppmärksamma andra svårigheter och förstå att de kan ge negativa effekter på den långsiktiga måluppfyllelsen. Utan rätt insatser ges elever med hörselnedsättning inte möjligheten vara delaktiga som sina skolkamrater och missar information. Många hörselskadade vittnar om en trötthet efter sina skoldagar då de får anstränga sig mer än sina klasskamrater för att höra och uppfatta allt som sägs i klassrummet. Det har för flera varit en befrielse att lära sig teckenspråk och använda sin tvåspråkighet i skolan och lärandemiljön. En indikator på sådan trötthet kan te sig genom att eleverna avstår från fritidsaktiviteter, lägger sig (för) tidigt på kvällarna och inte orkar umgås med kompisar efter skoldagarna. Det förutsätter en kompetens för att kunna fånga upp sådana signaler och se vilka konsekvenser det får för elevernas psykosociala hälsa och långsiktiga måluppfyllelse – och inte endast stirra sig blint på elevernas förmåga att svara rätt på senaste provet. När skolorna saknar denna kompetens missar man viktiga signaler och det kan medföra att eleverna på längre sikt inte uppnår målen. I en skolmiljö som inte är tillgänglig måste man genom utformandet av åtgärdsprogram, genom insatser som underlättar skolsituationen och inläringen, underlätta studiegången för eleverna så att de får ork till sociala aktiviteter på fritid och annat. Det gäller likväl att ge förutsättningar till att nå målen och att ge elever med hörselnedsättning möjligheter till social delaktighet på raster, friluftsdagar och andra aktiviteter som sker utanför klassrummet.

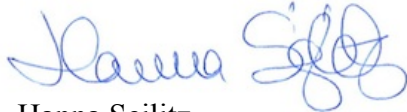
Avslutningsvis

Vi är starkt kritiska till att man i framtagandet av förslagen inte samrått med de intresseorganisationer som företräder elever med behov av särskilt stöd och deras föräldrar. Sverige har ratificerat FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som i allmänna åtaganden tar upp att man i utformning och genomförande av lagstiftning och riktlinjer ska *”nära samråda och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem”*.

Det är inte acceptabelt att man baserar propositionen och dess förslag på att ”*det finns en undervisning som möter alla elever*”, vilket inte verklighetens skola lever upp till. Förslagen är därför utformade utifrån en grund som består av en utopi.

Sverige har en lagstiftad skolplikt. Det är därför dags att ta elevernas parti och ge dem rätten till en tillgänglig utbildning och kommunikation i skolan. Se därför åtgärdsprogrammen som ett värdefullt redskap i lärarnas arbete för att skapa en skola som kan möta alla elever – oavsett behov!

Med vänlig hälsning

Hanna Sejlitz
Förbundsordförande